

Газет 1924
джылдан
бери чыгыады

Халккыны кючю - бирликде!

Къарачай

КъЧР-ни Парламенти бла Правительствосуну газети

Газета Парламента и Правительства КЧР

2022 дж., алтотур айны (март) 31
орта кюн № 23 (11 562)

КъЧР-ни Башчысы эмда Правительствосуну пресс-кюллуугу билдиреди

АДАМЛАНЫ ДЖАШАУ ДАРАДЖАЛАРЫН ИГИЛЕНДИРИУ

Бу кюнде КъЧР-ни Башчысы Темрезланы Рашид республикада миллет проектлени толтурууну юсюнден кенеш бардырганды. Анга КъЧР-ни Правительствосуну келечилери къошулгандыла.

«Тыш кыралланы Эрсейни экономикасына тыйгычла салыб, кыралыбызны ёсюмю тохтатырга деген излемлери толмазлыкларыны юсюнден айтырга боллукъбуз. РФ-ны Правительствосу экономиканы санагъатларына болушукъу этиу бла байламлы мадарла кыурагъанды. Алай бла адамланы джашау дараджаларын игилендириге джараланган миллет проектле Къарачай-Черкесияда къалай толтурулгандарын кез туурада тугарга керекби. Миллет проектлени толтуруу бизни джууаблылыкъбызды. Ол себбеден, иштыйыншысыча барыр

ючюн кюлулудан келгенни аймай кюреширге керекби», - дегенди Темрезланы Рашид.
Кенешге къошулгандыла миллет проектлени толтурууну тамалында быйыл этилтирге керекли ишлени белгилегенди.
Сёз ючюн, 2022-чи джыл «Безопасные качественные дороги» деген миллет проектте эмда баша кырал программалага кере республикада 40 километр джолга ремонт этилликди.
«Формирование комфортной городской среды» деген проектни тамалында кёб фатарлы юйледе 50 арбаз эмда 13 джамагъат джер айбат тюрсюн ал-

лыкъдыла. Аны бла да къалмай, Къарачай шахарда «Зелёный остров» деген солуу парк джарашдырылыкъды.
2022-чи джыл «Чистая вода» деген проектте кере суу бла баджарырга юч объект ишленникди: Къарачай районну эмда Къарачай шахар округну элперин суу бла баджарырга джараланган быргыны кырулушу башланганды, «Терберди-Доммай» ТРК-ны суу бла баджарыу объекте ишленникди.
«Образование» деген

миллет проектни тамалында Ючкеекн элде 960 сохтага джораланган школну кырулушу барады.
«Спорт – норма жизни» деген проектни толтурууну тамалында 4 спорт объект ишлер мурат барды – республикада биринчи болуб Къарачай шахарда Буз къала, Сары-Тюз, Учкулан элде, Зеленчук станседе физкультура-саулыкъ сакълау комплексе. Къарачай шахарда «Саулыкъ» деген стадионга да реконструкция этилликди.
Джэгетей Аягы шахарда «Демография» деген миллет проектте кере ишленген сабий садны кырулушу быйыл тамамланганды.
«Культура» деген миллет проектни тамалында Черкескеде сабий санат школга, Псыжда санатлыны школну, Зеленчук станседе эмда Джэгетей Аягы шахарда джарыкълык юйлеге ремонт этилликди. Морх, Первомайский, Гитче Зеленчук элде, Доммайд джарыкълык юйле ишлер мурат барды.
«Модернизация первичного звена здравоохранения» деген программаны тамалында 2022-чи джыл Огары Учкулан элде фельдшер-акушер пунктну, Преградн станседе эмда Октябрьский поселокда врач амбулаторияланы кырулушу башлар мурат барды. Гитче Къарачай районну ара больницасыны поликлиникасына, Теберди шахарда участок больницыга тамамлы ремонт этилликди.

Эсгерю

Республикасы, Джурту ючюн кючюн аямагъанды

Бу кюнде Къарачай-Черкес Республиканы ара шахарында белгили кырал кылулукъчу, Къарачай-Черкесияны биринчи Башчысы Хубийланы Исламны джашы Владимирни 90-джыллыкъ юбилейине ата-лыб, аны эсгертмесини аллында уллу джыйылыу болду.

Алайга келгенлени арасында Къарачай-Черкес Республиканы Башчысы Темрезланы Рашид, РФ-ны Федерал Джыйылыууну Федерация Советини члени Крым Казанов, Къарачай-Черкесияны Халкъ Джыйылыууну (Парламентини) Председатели Александр Иванов, КъЧР-ни Правительствосуну Председатели Мурат Аргунов, Къарачай-

Черкесияны Халкъ Джыйылыууну (Парламентини) депутатлары бла Правительствосуну членлери, дин, джамагъат организацияланы келечилери, Хубий улуну джууукъ, тенг адамлары бар эдиле.
Джыйылыууну аллында Шимал Кавказыны Муслиманларыны бирикдирген аралыгыны председатели, Къарачай-Черкесияны Мус-

«Хубийланы Владимирни Къарачай-Черкесия Эрсей Федерацияны энчи субъектича кырулуунда уллу кыйыны барды.
Хубийланы Владимир анга тюшген сынаулары сый бла ётгенди, ол не кыйын болумда да эс ташламай, сабыр, таб оную эте билгенди.
Джамагъат-политика болум тик болуб, республиканы бирикмеклик, бирик кючю сыналган заманда Владимир Исламович Къарачай-Черкесияда мамырлыкъны, рахатлыкъны, халкъланы арасында шохлукъны, бирикмекликни бегириге салган кыйыны уллуду. Хубий улуну тирилик, таукелик этгени бла республикада беш миллет шартла бла юешинмей къалганды. Аны политика процесслени тыйыншы дараджада турарга кюлулдан келгенди. Граждан, этника джаны бла миллетлени арасында кырашыллыкъ орун алмазча этиб, республикада джарашылуулукъ, бирикмеклик бегира мадарла кыурагъанды», - деб чертди Темрезланы Рашид.
Региону Башчысы Хубий улуну кырал эмда политика ишлерин эсте тюшере, ол республиканы промышленность байлыкын, кырулушу индустриясын, эл мюлкю, турист санагъатын айнытырга, шахарланы, элпени айбат тюрсюню болууларына уллу кыйын салганын, билми беруу, саулыкъ сакълау санагъатлада ёсюм кюч алдырганын айтды.
Мындан арысы 2-чи бетдеди.

«Тёгерек стол»

БАГЪАЛАНЫ ЮСЮНДЕ ЗАКОН БУЗУЛГЪАНЫ АЧЫКЪЛАНМАГЪАНДЫ

Мындан алда КъЧР-де Монополияга кыаршы уп-равлениени таманданы орунбасары Ину Матакаев да къошулуб, «тёгерек стол» бардырылды.

Матакаев, монополияга кыаршы ведомство социал магъаналы ашарыкъ товарлага багъала салыну юсюн-

де къаллай ишле бардырганыны хапарын айтханды.
«Регионда сатыу-алыу этген сетледе къаллай ишле

этилгенлерини хахындан айтырга боллукъбуз. Алгъаракъда монополияга кыаршы кылулукъ, сатыу-алыу бла кюрешиген компанияла, алада социал магъаналары болган ашарыкъ товарла джеттишгенлери бла къалганларын сорган эди. Андан келген джууабха кере, монополияга кыаршы закон бузулмаганды, багъаланы кёлтюрюлгенлери «биринчиден» сатыб алыу бла байламды. Федерал законнга кере, КъЧР-де монополияга кыаршы ведомство багъаланы сатыучула кеслери энчи неча бир-бирлери бла келишиб, кёлтюрсе, ол заманда контроль этеди. Региону сатыу-алыу сетлеринде законну бузган болмаганды», - дегенди Матакаев.

Бусагъатда республиканы монополияга кыаршы ведомствосу товарланы чыгарылган джерлеринден бизни тюкенлеге тюшюню дери «джолларын» тинте турады. Ол иш шекерни багъасы ёсгени бла байламлы бардырылады.
«Биз бусагъатда регионда шекер эркин болганыны юсюнден айтырга боллукъбуз. Бу соруну юсюнден ишле бардырыла турадыла. Базарлада, тюкенледе шекерни иш этиб аз этгенле ачыкълансала, аланы административ джууаблылыкъга тартыб, тазир салынныкды», - дегенди Матакаев.
Белгилисича, болумну контролда тутар ючюн, республикада исси линия ишлейди. Адамла 7 (8782) 26 63 56 номерли телефоннга кыонурау къагыб, джарыуларын айтырга боллукъдула. to 09@fas.gov.ru деген электрон почтага джарыула да эркиндиле.

Миллет проектлени толтура

«Саулыкъну поезди» ишин башлагъанды

2021-чи джыл Къарачай-Черкесияны Башчысы Темрезланы Рашид «Бирикген Эрсей» партияны «Поезд здоровья» деген социал проектин джакъланган эди.

Бу кюнде «Саулыкъну поезди» Къарачай-Черкесияда ишлеб башлагъанды. Аны кыурамына «Саулыкъ сакълау» деген миллет проектни тамалында берилген чарх юсюнде джюрюген фельдшер-акушер пункт, лаборатория, флюорография, маммография, кезлеге кыраган кабинетле киредиле. Аны себбеден, республикада джашагъанланы сау-

лулкъларына кыараллыкъды.
«Район аралыкълан узакъда орналган элде джашагъанла турган джерлеринде хахкысы медицина болушукъ этилликди. Талай кюн болады «Саулыкъну поезди» Хабез районну элперинде айлан-

нында ачыкъларга, адамланы джашау дараджаларын ёсдюрюге мадар кыураптыкды», - дегенди КъЧР-ни Башчысы Темрезланы Рашид.
Биринчи медицина-санитар болушукъну дараджасын ёсдюрюу, адамла аны бла хайырлангырча этиу, адамланы джашагъан джерлеринде профилактика ишлени, диспансеризацияны бардыруу, ауруулары заманында ачыкълан проектни баш муратларыдыла. Коронавирус бла ауруу азыгъанла да диспансеризацияны биринчи кезююн кеслери элперинде ётерге боллукъдула.
«Саулыкъну поезди» республиканы бютеу районларына да барлыкъды.
(БИЗНИ КОРР.)

РЕСПУБЛИКАДА — КЪРАЛДА — ДУНИЯДА   РЕСПУБЛИКАДА — КЪРАЛДА — ДУНИЯДА   РЕСПУБЛИКАДА — КЪРАЛДА — ДУНИЯДА

ЧАРХ ЮСЮНДЕ ДЖЮРЮГЕН АМБУЛАТОРИЯ

«КъЧР-ни саулыкъ сакълау санагъатыны тёбениги звеносуну модернизация» деген программаны себеби бла Зеленчук район больницада чарх юсюнде ишленген фельдшер-акушер пункт къуралганды.
Ол, керек болса, къалайга да баргырча ишленген медицина пунктду. Чарх юсюндеги амбулаторияда терапевт кабинет джарашыды, тишируулага кыраган врач приём этерча таблыгы, кардиограмма этген, бирси медицина болушукъну баджарган джангы оборудованиеси да барды. Аны бла да къалмай, амбулаторияны ичинде хант бёлмеси, врачха кыратырга келген адам, кезююн сакъланган сагъатда, олтурурча орунда да салгандыла. Ичи джылды, поликлиникада халатлары бла ишлейдиле докторла.
Джангы фельдшер-акушер пункт мындан алда Къобу Башы элге барганды. Джер-суу атлаб айлангырга керек болмай медицина кеси алпын-келиб къалганы таб кере эдим, деб кыуангандыла элчиле. Аглай рейслени бу амбулатория кезюу-кезююу бла этгенлей турлукъду.

СУУ КЪОБХАН КЕЗЮЛЕДЕ ДЖУНЧУМАЗЧА

Джазгыда суу къобууну кыоркыуун алгъаракъдан эте, Шимал Кавказыны федерал джолларын ол кезюуге хазырлайдыла.
«Джазгыда» дегенлигибизге джаны эки айы да ары киредиле (хычаман, элия айла). Федерал джоллага кыраган «Кавказ» атлы управленден билдиргенлерине кере, ол иште 450 ишчине, 230 спецтехниканы тартырылдыла, 100 минг кубометр инерциялы эмда башха материал хазыр этилликди.
Джазгы, джайгы джанурланы кезюулерин-

де Ставропольеде, Къарачай-Черкесияны, Къабарты-Малкъарны, Терк Башы Тегейни, Ингушетияны, Чеченни, Дагыстанны федерал джолларыны суудан кыоркыуу боллукъ джерлерине кыраган, аланы кыйгысын этген (противопаводковая) комиссия къуралганды. Табсыз болумну алгъаракъдан сезиб, билдириб,

22-си Ставропольеде, 13-сю да Дагыстандадыла. Аланы тюблери бла къобхан суу тыйгычысыз ётерча мадарла этедиле.
Федерал джоллага кыраган управленени диспетчер кылулукъу кыоркыуу джерлеге кече, кюн да мониторинг этгенлей турады. МЧС-ни Кыбыла региона аралыгы бла эмда гидрометеорология кылулукъу бла кысыха байламлы ишлейдиле диспетчерле.

ТАБЫШЛЫ ДЖАШ ТЁЛЮГЕ — КЕНТ ДЖОЛ

Джаш тёлү табышлыкъланы ёсдюрюню Бютеузресей программасы бла ишленген пилот регионланы тизимине Къарачай-Черкесия да къошулды.
«Заякъланган кыраган сагъатда Джаш тёлүю хахындан федерал агентство республикада ол джаны бла болумга иги багъа бергенди. Тире джашларыбызны, кызыларыбызны торлю-торлю санагъатлада, бизнесде атларын айтдырырга, къалгъа, кеслерине да файдалы джумушла этерге энди мадарлары аслам боллукъду.
Башында сагъыналган программаны юсю бла ала бизнес-партнёра бла, сынамлы устала бла кысыха байламлы боллукъдула, федерал дараджага чыгарча джангы джолла ачарлыкъдыла, бюгонню заманын ишлени кере атларыкъдыла», - дегенди КъЧР-ни джаш тёлү ишлерини хахындан министри Тоторкыулланы Ибрагим.

ДЕМЕНГИЛИ РЕМОТ ЭТИЛЛИКДИ

«Россети Северный Кавказ» - «Карачаево-Черкесскэнергону» филиалы республиканы эм эски подстанцияларыны бирини ремонтну кылогъа алганды.

Ремонт этген усталага алайда джумуш кёбдү. Шахар джылдан джылга кенгерге, анга джууукъ элге да джангы тийреле къошула барганы сайын, энергетикле подстанцияны джангы ишлемге кере талай кере джангыртхандыла. Арт джыллада эки кючлю трансформатор да къошхан эдиле. Бу джол да кёб затын джангыртырыкъдыла, бюгонню тил бла айтсакъ, модернизация этиб чыгарыкъдыла, сёз ючюн, джауда ишлеген выключателлени орунларына вакуум лагымлы ишлегенле саллыкъдыла. Аны микропроцессор терминаллары да боллукъдула. Кыачы-кышы кезюуге хазырлыкъланы кыйгысын да бусагъатда огуна башларга керекби, деб кюрешилде.

ТАБИГЪАТНЫ САКЪЛАРГА ЮРЕТГЕН ИШЛЕ

РусГидрону КъЧР-де филиалы сабийлеге къошакъ билим берген республикан аралыкъ бла биргелей алтотур (март) айны 15-ден 22-не дер, Суу хазнаны бютеудуния кюнине багъышлаб, сууга аталган сабий конкурсы кыурагъандыла.
Ол ыйыкъланы ичинде «Река как зеркало истории», «Разноцветные капли», «Сберечь воду – сберечь жизнь», «Вода – бесценный дар» деген конкурслада школ сохтала сурут, адабият, табигъат билим джаны бла да фахмуларын кёргозгендиле. Сабийле кеслери хазырлагъан ишлерин дистанцион халда ашыргандыла.
«Адетдеча, бу иште бютеу республикадан сабийле тире къошулуучандыла – дистанцион халда болганы табыкъл бередиле. Юйюнден чыкмагъанлай, материалны электрон почта бла ашырыб къоюддыла», - деб хапар айтханды къошакъ билим берген республикан сабий аралыкъланы тамада методисти Хаткова Ирина.
Суу хазнаны бютеудуния кюнине республикада дагыда «Голубая ленточка» деген акция болганды. Ол ишле бары да табигъат хазнабызны – сууну – тазалыгын сакълануу бла байламлы джарыулага джамагъатын эсин бурургъа джораландыдыла.
ЁЗДЕНЛАНЫ Якъуб.